International Science Journal of Education & Linguistics
2022; 1(3): 120-130
https://isg-journal.com/international-science-journal-of-education-linguistics/
doi: 10.46299/j.isjel.20220103.12
ISSN: 2720-684X

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ІСТОРІЇ В ШКОЛІ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТУДЕНТСЬКОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Віталій Михайлюк[1]
[1]кафедра історії та археології, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, м. Камянець-Подільський, Україна
ORCID ID: 0000-0002-8458-0617
Електронна адреса: myhaluk@snu.edu.ua

Для цитування цієї статті:
Віталій Михайлюк. Сучасні технології у викладанні історії в школі: теоретичні засади студентської педагогічної практики. International Science Journal of Education & Linguistics. Vol. 1, No. 3, 2022, pp. 120-130. doi: 10.46299/j.isjel.20220103.12.
Надійшла до редакції: 21 липня 2022 р.; **Схвалено:** 27 липня 2022 р.; **Опубліковано:** 01 серпня 2022 р.

Анотація: Вивчення історичних дисциплін в університеті, зокрема у Східноукраїнському національному імені Володимира Даля, потребує в сучасних умовах корінного вдосконалення навчального процесу, введення прогресивних технологій як у навчанні майбутніх вчителів та спеціалістів історії, так і у передачу набутих знань своїм учням. Останнє особливо підсилюється роллю історичних знань у формуванні особистості українця-патріота, який не тільки добре розуміється в загальносвітових тенденціях розвитку людства, правильно визначає роль і місце української спільноти в цьому, але й набуває досвід самовизначення по відношенню до мінливого світу. Метою та завданнями дослідження, що пропонується увазі, постало висвітлення сучасних педагогічних технологій, якими повинні оволодівати студенти для використання у процесі навчальної практики та наступної роботи в якості вчителя історії. Розглянуті загальні положення методики, які за характером навчальної діяльності були схарактеризовані та поділені на пасивні, активні та інтерактивні. На сучасному етапі розвитку вітчизняного освітянського простору прикметою часу стала поява масиву новітніх методичних прийомів викладання та вивчення історії в школі. Значна увага у цьому відношенні була приділені висвітленню прогресивних форм та методів навчання студентів-істориків. Усі методичні доробки, що аналізувалися, були поділені на дві великі групи: до першої віднесені загально-методична та загально-виховні; другу склали предметно-методичні напрацювання. Відповідно, перша група присвячена формуванню національно-історичної свідомості та патріотизму, шляхам підвищення інтересу до історії,

впровадженню модульної техніці та компетентністного підходу до вивчення предмету; друга, відповідно, складала розробки окремих уроків на основі новітньої методики. Зроблені висновки по практичному втіленню студентами та майбутніми вчителями прогресивних технологій навчання історії.

Ключові слова: історія, методика викладання історії, прогресивні технології навчання, формування національної свідомості, патріотизм, студентська педагогічна практика.

---

1. Вступ

Науково-практичне значення обраної теми зумовлюється роллю, яка відіграється вивченням історії в системі набуття учнями знань. Останні у значній мірі впливають на формування особистості українця-патріота. Вони ж, у свою чергу: посилюють розуміння загальносвітових тенденцій розвитку людства, ролі і місця України в ньому; сприяють як освоєнню духовних цінностей, вироблених у ході історичного процесу, так і набуттю досвіду самовизначення по відношенню до мінливого світу та здатності обирати свій самобутній шлях в ньому.

Метою та завданнями дослідження, що пропонується увазі, постало висвітлення сучасних педагогічних технологій, якими повинні оволодівати студенти-практиканти Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (міста Сєвєродонецьк та Кам'янець Подільський) для використання у процесі навчальної практики та наступної роботи в якості вчителя історії.

У ході вирішення поставлених завдань використовувалися емпіричний та теоретичний методи дослідження: вивчення та аналіз педагогічної та методичної літератури; вивчення та обговорення педагогічного досвіду сучасних учителів; педагогічні спостереження, участь у засіданнях педагогічних рад, аналіз нормативних документів сучасної системи освіти України, власний досвід магістрів СНУ ім. В. Даля, що був набутий у 2019-2022 рр. та буде використаний у наступній повсякденній практиці.

Теоретико-методичною основою слугували методичні рекомендації МОН України[1], навчально-методичні посібники, зокрема, В.А. Дубінського[2], Г.Г. Яковенко[3], загальні методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання[4], збірки методичних рекомендацій до відзначення пам'ятних дат[5], методичні рекомендації щодо 100-річчя української революції 1917-1921 років[6], лекції та семінарські заняття викладачів і студентів Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, а також новітні публікації вчителів-практиків з методики вивчення історії України та всесвітньої історії в школі.

2. Сучасні технології викладання історії та їх практична реалізація

2.1. Загальні положення

На новому етапі розвитку сучасної теорії та практики навчання та викладання історичних дисциплін, методи за характером навчальної діяльності були поділені на: перше – пасивні; друге – активні; третє – інтерактивні.

Пасивні методи передбачають авторитарний стиль взаємодії. Це стосується всієї навчальної діяльності.

Активні. Сьогодні у вчителя є можливість відібрати та виявити для себе найбільш оптимальний набір сучасних прийомів та методів навчання, адаптувати їх у відповідному технологічному контексті. Виникла потреба постійного пошуку та використання методів не тільки з окремої системи набуття специфічних знань з якоїсь окремої навчальної дисципліни, а й з інших освітніх систем і застосування їх у взаємо переплетіннях.

Наразі існує безліч активних методів навчання, у тому числі: методика проблемного вивчення матеріалу; методика розвитку критичного мислення учнів; методика проведення навчальних дискусій тощо.

Методика розвитку критичного мислення під час уроків історії одна із затребуваних. Це тип відкритого мислення, що об’єктивно обумовлює тісне переплетіння нової інформації, яка набувається в процесі навчання, з власним попередньо накопиченим знанням та особистим життєвим досвідом. Особливості концептуальних підходів цієї методики полягають у наступному: 1) якість знання превалює над кількістю; 2) постійна потреба конструювання знання на основі передової прогресивної інформації; 3) постійне введення діалого-пошукового режиму занять; 4) об'єктивна оцінка позитивних та негативних сторін у об'єкті, що вивчається. У свою чергу вона повинна базуватися на трьох засадах: чітке з’ясування цілі, осмислення завдання, побудова нової інформації на основі встановлення причинно-наслідкових зав’язків між блоками старої. Це формує важливі передумови введення в навчальний процес дискусії..

Сучасний вчитель історії практично на кожному уроці (особливо у старших класах) використовує елементи дискусії. Остання допомагає виявити протилежні точки зору учнів на будь-яку проблему, а це веде до розвитку вміння самостійного вирішення проблеми, сприяє набуттю ораторських вмінь. Дискусії на історичні теми бувають, по-перше, структуровані чи регламентовані. По-друге, обговоренням з елементами ігрового моделювання. По-третє, проектні. При організації дискусійного заняття вчитель повинен чітко представляти його етапи та перебіг.

Інтерактивні, що враховують попереднє, та ще більше передбачають протилежний авторитарному стиль, заснований на демократичних відносинах між його учасниками. Передумовами цього насамперед стала потреба у

«технологізації» процесу навчання через зростаючі обсяги інформації, необхідність досягнення нової якості освіти.

Інтерактивні методи спрямовані на взаємодію між учнями та вчителем, а також між самими здобувачами знань. Серед ефективних методів можна назвати: метод «мозкового штурму», метод кластера, метод круглого столу (дискусія, дебати), метод ділових ігор, метод проектів, кейс-метод тощо.

У методиці викладання історії сьогодні активно використовується метод «мозкового штурму». Це один з найбільш дієвих методів пошуку нових ідей для вирішення завдання визначеної вчителем мети засвоєння тієї чи іншої теми. Учасники «мозкового штурму» можуть висувати безліч варіантів пошуку шляхів досягнення цілі та пропонувати свої підходи. Заключний етап – аналіз й відбір найефективніших.

В основі іншого інтерактивного прийому – кейс-метода – можливість закладення у кейсі багатоваріантної інформації стосовно досягнення цілі вирішення тієї чи іншої навчальної проблеми. Кейс, таким чином виступає одночасно і завданням і джерелом інформації для здійснення оптимальних ефективних дій.

Методика проведення інтерактивної гри розрахована на соціальну взаємодію учнів. Останні націлюються на розуміння того, що у результаті буде отримано нове знання, причому в ході гри. Розробники цієї методики класифікують ігри за різними ознаками: за цілями, за кількістю учасників, характером відображення дійсності тощо.

Поширення, зокрема, набули імітаційні, символічні та дослідницькі ігри. Перші характеризуються широким застосуванням різноманітного ігрового моделювання. Другі базуються на встановлених незмінних правилах та ігрових символах. Треті засновуються на використанні інновацій, що обумовлені новими знаннями та способами діяльності. Зазначимо, що на практиці поширено використання одночасно усіх перелічених форм.

Кластер, це ще один різновид «інтерактиву». Він використовується для виділення з теми, що вивчається, ключових понять, що виступають опорою для засвоєння матеріалу в цілому. На практиці це шлях від ключового слова (речення) до побудови структури. Остання повинна графічно відображати інформаційне поле всієї теми (усі дії відбуваються у класі з використанням екрану або навіть шкільної дошки).

На сучасному етапі розвитку вітчизняного освітянського простору прикметою часу стала поява масиву новітніх методичних прийомів викладання та вивчення історії в школі. Вся ця діяльність обумовлюється не тільки розвитком освітянської науки, а й тим її станом, що пов'язаний з епідемією корона вірусної хвороби та необхідністю проведення занять в її умовах. Особливо важливо враховувати стан воєнного часу.

За своєю теоретико-змістовною спрямованістю та практичним значенням викладачі, що керували педагогічною практикою, та студенти умовно поділили наступні методичні розробки на декілька груп. До першої були віднесені загально-методичні та загально-виховні доробки (Н.С. Власова, В.Г. Дмитренко,

В.О. Кузнєцова, М.В. Саліванова, М.В. Сирота, М.І. Слободян), до другої – предметно-методичні (Ю.А. Гулюк, В.Є. Король, В.Ф. Мальований, О.А. Царенко, О.В. Щербина). Багато з їх основних положень, після попереднього обговорення та випробування в лекціях та на семінарських заняттях, отримували практичне втілення у школах, що функціонували у підконтрольних Україні містах та селищах Луганської області.

2.2. Новітні загально-методичні та загально виховні доробки вчителів

Перша група. Чільне місце в ній займає праця вчителя Скадовської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №3 Скадовської міської ради Херсонської області Михайла Вікторовича Сироти «Теоретичні аспекти методичної проблеми педагога: Формування національно-історичної свідомості та виховання патріотизму під час освітнього процесу з історії».

Цілком погоджуємося з висновками дослідника проблеми. На уроках історії: закладаються підвалини історичних уявлень майбутніх громадян про давнє минуле власне українського народу, отримуються базові наукові знання, формуються історична свідомість, український патріотизм. При виконанні цих завдань повинні бути реалізовані основні напрямки патріотичного виховання на уроках історії – державо-патріотичне виховання; громадянське виховання; виховання поваги до культурних цінностей і досягнень, виховання духовності, національної самобутності; виховання ставлення до своєї особистості як унікальної цінності. Серед засобів реалізації – конкретне визначення навчально-виховної мети уроку; зосередження уваги на найважливіших подіях і сторінках українського народу в контексті загальноєвропейської історії; робити акценти на відомі загальносвітові досягнення, а також на історичних постатях України, на позитивних революційних подіях у різних епохах та сферах життя українського народу[7].

За своєю спрямованістю до вище розглянутої, але відмінною щодо використання в навчальному процесі стосовно контингенту учнів, постає методична доробка публіцистичного характеру виховательки комунального закладу «Харківська спеціальна школа №6» Харківської обласної ради, спеціаліста вищої кваліфікаційної категорії Валентини Олексіївни Кузнецової «Вивчення народознавства та історії рідного краю як засіб розвитку пізнавальних інтересів дітей з порушенням слуху».

Авторка поділяє свою працю на три змістовні частини. У першій визначається роль вивчення історії та культури рідного краю й значення народознавства загалом. При цьому наголошується, що ці два чинники нерозривні, допомагають процесу самопізнання, усвідомлення нерозривної єдності з попередніми поколіннями, з їх духовним світом виступають як дієвий засіб виховання особистості, Друга, основна частина, присвячена практичній частині. Це заочні екскурсії по рідному краю, форми та методи їх проведення. У

третій частині робляться узагальнення про значення заочних екскурсій в умовах навчання в спеціальній школі.

Практична робота провадилась в чотири етапи. Найважчим, за описом авторки був перший: ознайомлення старшокласників з метою, цілями та завданнями, та заохочення до майбутньої самостійної роботи. Вихователька підкреслює, що спочатку її ініціатива була зустрінута, за її словами, «без ентузіазму»: лякав обсяг роботи та майбутні труднощі. Вихід було знайдено в індивідуальній роботі та в опорі на актив учнів. Завдяки цьому вдалося поступово «навіяти віру в свої сили». Другий етап – визначення індивідуальних завдань. Третій етап включав до себе поступове отримання та обробку власних матеріалів. Саме на цьому етапі, відмічає новаторка, «…проведена робота захопила, зацікавила багатьох школярів. Здавши твір, вони продовжували збирати факти, фотографії, ілюстрації, а деякі з них переписували твори наново, додаючи в них новий матеріал». Четвертий етап - узагальнення усієї виконаної роботи: оформлення презентації і проведення підсумкового вечора по темі «Мій рідний край».

Валентина Олексіївна підсукувала проведену протягом навчального року роботу і в узагальненнях відмітила наступне: 1) у досить позитивному плані суттєво змінилося відношення учнів до історії загалом та минулого рідного краю зокрема; 2) найбагатший матеріал був зібраний про період Другої світової війни; 3) значно зросла гордість за рідний край та з'явився і виріс потяг до вивчення його історії; 4) відмічений розвиток письмової та усної мови, підвищення тяги до загального розвитку знань[8].

У праці В.Г. Дмитренка, новатора Золотухівської загальноосвітньої школи I-II ступенів, «Сучасний урок: модульна технологія навчання» розглянуті прогресивні педагогічні системи модульного навчання: американська, литовська, німецька, російська та українська версії. На основі їх аналізу та узагальнення автор стверджує необхідність застосування «модульно-персонологічного підходу в системі післядипломної освіти вчителів», на яких «…слухач повинен засвоїти закономірності, накопичені в педагогіці та психології, філософії за час періоду його атестації». І далі автор підкреслює, що «…модульно-персонологічний підхід – це педагогічна технологія у вигляді дидактичних модулів, що зумовлюють зміст, обсяг, структуру навчального процесу щодо реалізації творчого потенціалу особистості вчителя. Це комплексний процес модульного навчання, виховання та персонологічного підходу до особистості вчителя»[9].

Шляхи підвищення мотивації та інтересу учнів до вивчення історії через впровадження на заняттях мобільних технологій досліджувала вчителька історії вищої категорії, КЗО «СЗШ № 15» Дніпровської міської ради, призер (II місце) Всеукраїнського конкурсу «Учитель року -2016» в номінації «Історія» Н.С. Власова. За її визначенням, мобільна технологія BYOD («прийди зі своїм пристроєм») допоможе викладачу та учням позбавитись неможливості використовувати мультимедійну дошку через недосконалість або відсутність технічного забезпечення, і, що особливо важливо, під час воєнного стану або

карантину. Використання гаджетів для навчання дозволяє, на її думку, плідно працювати учням в режимі он-лайн.

При висвітленні свого досвіду новаторка акцентує увагу і пропонує для використання чотири програми. Перша – Quizlet – рекомендована для вивчення тем дисциплін історичного циклу, які перенасичені термінологією, дискусійні, важкі для бистрого засвоєння та, загалом, за своєю складністю сприймаються дуже повільно. Використання програми сервісу Quizlet не тільки допомагає мінімізувати обсяг матеріалу для вивчення, а й активізувати учнів шляхом залучення до спільного набуття знань та висловлення власного розуміння проблеми. Друга – Canva – допомагає залучати графічний дизайн. Звідсіля розширюються можливості сприйняття та розуміння теми, що вивчається. Цей сервіс також розширює форми колективної творчості шляхом надання для обговорення власних оціночних думок. Третя програма – Kahoot – легко дозволяє створювати вікторини, дидактичні ігри, проводити тестування. За допомогою використання можливостей сервісу легко робиться спрощення складної теми в легку, а також уніфікується перевірка знань та підбиття підсумків. Четвертий сервіс – Crayon – надає вчителю можливості створити веб-сайт професійного вигляду. Учні залучаються до самостійної творчої роботи по розташуванню його елементів, по наданню власних коментарів навчальної інформації та її осмислення[10].

Вивчення компетентнісного підходу до навчання на уроках історії постало предметом методичної доробки М.І. Слободян, педагогічної працівниці Голгочанської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Підгаєцького району Тернопільської області. Вже на початку свого вивчення Марія Іванівна наголошує, що тема дуже складна, свідченням цьому є неоднозначні трактування основних понять. У зв'язку з цим підкреслена наявна майже десятилітня полеміка в Україні та на Заході щодо цієї проблеми. Запропоновано визначати ключові поняття таким чином: 1) компетенція це переплетіння знання, досвіду та цінностей, що набуті під час навчання; 2) компетентність це «…здатність особистості діяти», тобто якщо вона особисто зацікавлена в цьому і ця зацікавленість органічно поєднується з цінностями цієї ж людини; 3) компетентністний підхід до навчання – це «… спрямованість процесу навчання на формування в учнів ключових компетентностей як важливого результату навчання». До ключових компетентностей віднесені: соціальна, полікультурна, інформаційна, саморозвитку та самосвідомості, продуктивної творчої діяльності. Виділяються також предметні компетенції в галузі історії. У цьому сенсі дослідниця наводить запропоновану професоркою О.І. Пометун наступну класифікацію: хронологічні, просторові, інформаційні, мовленнєві, логічні, аксіологічні.

М.І. Слободян виокремлює провідні принципи оцінювання рівня сформованості компетентностей учнів в організація навчання і виховання з урахуванням компетентнісно-орієнтованого підходу: «… значущість, …

адекватність, ... об'єктивність, … інтегрованість, … відкритість, … зрозумілість»[11].

Заслуговує на увагу і методична праця М. В. Саліванової, в якій учителька історії та правознавства з Української загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 12 розглянула засоби та форми використання документальних джерел на уроках історії та правознавства. Цінність методичної праці полягає у доступності та простоті висловлених рекомендацій. Про це свідчить продуманий план та послідовний виклад зрозумілих порад. Алгоритм роботи з документами ґрунтується на авторській пам’ятці та підкріплюється власним баченням проблеми та прикладами особливостей роботи учнів з документами у 8-х, 9-х та 10-х класів[12].

2.3. Предметно-методичні напрацювання вчителів-новаторів

Друга група являє собою предметно-методичні розробки вчителів-новаторів, передових практиків педагогічної навчально-виховної справи вивчення історії в загальноосвітніх шкільних закладах.

У методичній розробці-конспекту вчительки НВК «Ліцей – ЗОШ І-ІІІ ступенів «Лідер» Смілянської міської ради Черкаської області О.А. Царенко подано рекомендації по проведенню уроку з всесвітньої історії на тему «Політичні портрети лідерів світу (Ф.Д.Рузвельт, Ф.Франко, Б.Муссоліні, А.Гітлер)». До конспекту за посиланням (див. пункт 17 літератури) додана презентація.

Для досягнення найвищої віддачі від заняття досить чітко визначені його мета та завдання, що спрямовані на засвоєння й закріплення навичок політичного портретування, узагальнення, аналізу і порівнянню фактологічного матеріалу про роль особистості в історії в залежності від її цілеспрямованості в конкретно-історичних умовах. Серед виховних завдань підкреслені необхідність утвердження демократичних цінностей на фоні порівняння позитивного та негативного матеріалу щодо визначених політичних лідерів.

Для проведення заняття рекомендовано використання мультимедійного обладнання (у комп’ютерному класі); додатково – карта, незаповнені аркуші-таблиці з питаннями щодо характеристики історичних осіб.

Урок пропонувалося проводити за схемою: 1) розповідь учителя у супроводі слайдів та уривків фільмів; 2) робота учнів по заповненню таблиць; 3) перевірка таблиць; 4) інтелектуальна гра (є презентація); 5) дискусійне обговорення питань для роздумів[13].

Контроль знань, визначення рівня оволодіння знаннями, корекція знань, умінь і навичок та їх закріплення на уроках з всесвітньої історії у формі прес-конференції були визначені за мету та завдання методичної розробки педагогічної працівниці КЗ «Кутинська ЗОШ І-ІІІ ступенів» Ю.В. Гулюк.

Запропонована наступна схема проведення заключного оцінюючого заняття з теми «Міжнародні відносини (1918-1930 рр.)»: перше – до заняття вчителем у якості домашнього завдання було доручено підготувати орієнтовні запитання по

темі; напередодні уроку готується аудиторія з відповідним розташувань місць учасників прес-конференції; учитель призначає шість учнів, яким надано право зайняти місця за столами з табличками, відповідно, Великобританія, США, Франція, Японія, СРСР та Китай і грати роль повноправних їх представників; інші учні будуть кореспондентами інформаційних агентств з різних країн світу.

По ходу прес-конференції йде дискусія, проводиться робота з контурними картами.

На останок учитель пропонує бажаючим трьома реченнями надати свої відгуки щодо ходу конференції, а сам висловлює заключення стосовно заняття, акцентує увагу на змістовні запитання та ґрунтовні відповіді[14].

Ще один підхід до заключного заняття з всесвітньої історії розглянуто у методичній розробці представника Шийківської загальноосвітньої школи І-ІІ ступенів – філії ООЗ «Борівська ЗОШ І-ІІІ ст. №1 Борівської районної ради Харківської області імені Героя Радянського Союзу В.С.Колісника» В.Ф. Мальованого. Тема урока – «Узагальнення знань і тематичне оцінювання з теми «США та Канада. Країни Західної Європи».

Суть методики полягає у підготовчій роботі вчителя по підбору матеріалів для проведення тестування. Готуються тестові матеріали з 13 питань, що у своїй основі дають можливість скласти опитувальники чотирьох рівнів (від простих до складних) питань-відповідей.

Розглянемо варіант №1 з двох наведених Валентином Федоровичем. Перший рівень складається з 6 комплектів питань і по суті потребує відповіді «так» чи «ні». У кожному комплекті міститься 4 питання, з яких лише одне має позитивну відповідь. Другий рівень у 7 питанні потребував вибрати пару з двох колонок: перша містила назву країни (4 позиції), друга – прізвища 5 (а не 4 лідерів); у 8 питанні потрібно встановити хронологію чотирьох подій. Третій рівень у 9 питанні потребував по фотографії встановити ім'я та відповідність політичному діячу; у 10 питанні ставилось завдання встановити відповідність між чотирма поняттями і п'ятьма варіантами відповідей; у 11 питанні потребувалось надати коротку характеристику зовнішній політиці ЄС у визначений період. Четвертий рівень у 12 питанні вимагав знання картографії територіальних змін у повоєнній Європі, 13 питання – «Яку загрозу становить міжнародний тероризм і як йому протистояти країнам світу?» мав вже глибокий характер і потребував ґрунтовної відповіді[15]. Отже, розглянута методика має сенс для використання, особливо, в закладах з укомплектованими класами.

3. Теорія та студентська педагогічна практика

Характерно відзначити, що розгляд далеко не повного переліку методичних доробок методистів, особливо з вчителів-новаторів України, лекції викладачів Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля та семінари з історичних дисциплін закладають важливе підґрунтя для науково-методичного забезпечення практики студентів-істориків та їх праці в якості

учителів, сприяють успішному втіленню в навчальний процес з історії постанов та наказів Міністерства освіти і науки України, рішень і настанов методичних рад з питань впровадження інноваційних технологій у навчання.

Не все давалося гладко. Студенти дуже схвально сприймали методичні поради досвідчених педагогів та елементи використання новаторських розробок. Водночас «бідкалися» обмеженістю «простору» для творчості, бо намагалися одразу втілювати отримані знання у своїй практичній діяльності, робили «скороспілі» помилки. Траплялося, що уже в обговореннях невдач лунали голоси: я усе робив як прописано по методиці вчителя-новатора, а результатом невдоволений, бо так, як прописано, або як було змодельована ситуація на практичному занятті з викладачами…, не вдалося. І тут же додавав: малувато практичного досвіду, не зміг попередити то-то і то-то… . Але в кінцевому результаті свого професійного зростання були впевнені.

3. Замість висновків

Кафедра історії та археології названого університету досить плідно організує практику студентів, допомагає молодим учителям у професійному становленні та зростанні їх майстерності. Навіть стислий огляд звітів про професійну педагогічну практику, творчі тематичні зустрічі з викладачами історії Луганської області наочно демонструють успішність обраних шляхів підвищення якості викладання дисциплін, зростання тяги до обраної спеціальності.

References:

1) Методичні рекомендації про викладання курсів духовно-морального спрямування у 2021/2022 навчальному році: Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 22.09.2021 № 1/9-482 URL: https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-pro-vykladannya-kursiv-duhovno-moralnogo-spryamuvannya-u-2021-2022-navchalnomu-rotsi/.
2) Дубінський В.А. Методика викладання історії в школі: навчально-методичний посібник для організації самостійної роботи студентів історичного факультету / В.А. Дубінський. 2-е вид., виправлене і доповнене. Кам'янець-Подільський: Видавництво КПНУ ім. І.Огієнка, 2019. 86 с.
3) Яковенко Г. Г. Методика навчання історії: навчально-методичний посібник / Г.Г. Яковенко. Харків: Видавництво ХНАДУ, 2017. 324 с. тощо.
4) Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах URL: mon.gov.ua. patriotichne-vix-metodichni-19-05-2015.pdf.
5) Збірка методичних рекомендацій до відзначення пам'ятних дат у загальноосвітніх навчальних закладах: [розроб. і упоряд.: Г. Байкєніч, О. Охрімчук]. Дніпропетровськ : ПП «Ліра ЛТД», 2016. 120 с.

6) 6. Методичні рекомендації щодо 100-річчя української революції 1917 – 1921 років URL: http://www.memory.gov.ua/ methodicmaterial/metodichni-rekomendatsii-do-100-richchya-ukrainskoi-revolyutsii-1917-1921-rokiv.
7) Сирота М.В. Теоретичні аспекти методичної проблеми педагога «Формування національно-історичної свідомості та виховання патріотизму під час освітнього процесу з історії» URL: https://www.schoollife.org.ua/281-2020/.
8) Кузнєцова В. О. Вивчення народознавства та історії рідного краю як засіб розвитку пізнавальних інтересів дітей з порушенням слуху URL: https://www.schoollife.org.ua/35-2020/.
9) Дмитренко В. Г. Сучасний урок: модульна технологія навчання URL: https://www.schoollife.org.ua/637-2019/.
10) Власова Н. С. Підвищення мотивації та інтересу учнів до вивчення історії шляхом впровадження на уроках принципу BYOD URL: https://www.schoollife.org.ua/443-2019/.
11) Слободян М. І. Компетентнісний підхід до навчання на уроках історії URL: https://www.schoollife.org.ua/807-2018/.
12) Саліванова М. В. Використання документальних джерел на уроках історії та правознавства URL: https://www.schoollife.org.ua/1145-2017/.
13) Царенко О. А. Політичні портрети лідерів світу (Ф.Д. Рузвельт, Ф. Франко, Б. Муссоліні, А. Гітлер) (10 клас. Всесвітня історія) URL: https://www.schoollife.org.ua/296-2021/.
14) Гулюк Ю. А. Міжнародні відносини (1918-1930 рр.) (10 клас. Всесвітня історія) URL: https://www.schoollife.org.ua/414-2019/.
15) Мальований В. Ф. Узагальнення знань і тематичне оцінювання з теми «США та Канада. Країни Західної Європи» (11 клас. Всесвітня історія) URL: https://www.schoollife.org.ua/410-2019/.